

ACSIS nationella seminarieriserie för kulturstudier i Sverige

Rapport september 2007 från aktiviteter i Linköping, Umeå, Uppsala och Växjö.

ACSIS föreståndare **Johan Fornäs** i samverkan med Peter Aronsson, Gunlög Fur, Maths Isacson, Birgitta Meurling och Anders Öhman.

Nationell samverkan på det svenska kulturstudiefältet

ACSIS har med sin verksamhet på flera sätt nått ut i landet, bland annat genom att arrangera seminarier, konferenser och kurser som attraherat deltagare från alla universitet, genom utbyten av gästforskare som sänts ut att presentera sin forskning vid andra universitet, samt genom den nationella styrelsens sammanlänkande mötesverksamhet.

Därtill har vi nu dragit igång en mer målinriktad serie träffar eller seminarier vid landets universitet. Hittills har detta skett vid fyra universitet, vars styrelseledamöter förtjänar varsin extra eloge för sin initiativkraft på detta område!

Linköpings universitet

Först ut var ACSIS värduniversitet LiU, där vi drog igång ett uttalat lokalt inriktat förankringsarbete redan 27/9 2005. Där föreslogs bland annat att ACSIS med fakultetens stöd kunde bidra med att aktivt dra in gästforskare i processen att stärka och argumentera för kulturforskningen, att 1-2 gånger per termin anordna informella kontakträffar på kulturforskningsområdet med syfte att utveckla forskningsfrågor och samverkansformer, samt att samla in och sprida information om aktuella forskarkurser och magisterkurser, seminarier och gästforskarbesök på kulturstudiernas område, allt även kopplat till Nätverket för kulturstudier i Sverige. Därtill diskuterades möjligheter att samla krafter till en aktiv offensiv inför EU:s sjunde ramprogram. ACSIS ansågs kunna få en dubbel (och överlappande) uppgift att både fullfölja nuvarande nationella uppgifter och därtill knyta samman kulturstudier inom LiU:s filosofiska fakultet, med särskilda lokala medel för detta.

Denna kontakträff följdes upp med nya liknande ”kulturluncher” vid LiU 18/5 och 17/10 2006. Därvid kom fokus att ligga på filosofiska fakultetens arbete med att utveckla kultur som starkt forskningsområde vid LiU, varför de rena ACSIS-ärendena kom något i bakgrunden. I gengäld föreslog våren 2007 den av fakulteten tillsatta utredningsgruppen (ledd av Bengt-Erik Eriksson, prodekan och professor vid Tema Mat samt Peter Aronsson, professor vid Tema Q och ACSIS styrelseledamot) att LiU skulle ge ACSIS ett särskilt lokalt uppdrag att samordna kulturforskningen vid LiU. ACSIS föreståndare har också levererat ett förslag till vilka åtaganden vi mot ersättning kan åta oss i denna riktning. Hur fakulteten och rektor kommer att hantera dessa förslag är ännu inte klart, men det är uppenbart att inte minst vid storinstitutionen för studier av samhällsutveckling och kultur (ISAK) finns flera inbördes samverkande tvärvetenskapliga enheter med kulturinriktning: förutom ACSIS även Tema Q, KSM, CKS och SweCult. Med LiUs satsning på detta kulturområde, och dessa relativt starka samlande enheter, finns goda förutsättningar för att fortsätta den framåtriktade verksamhet som så lovande inletts.

De som deltagit i de tre träffarna var bland andra Peter Aronsson, Johan Fornäs och Helene Egeland, Tema Q (kultur och samhälle), Bengt Sandin, Tema B (barn), Viveka Adelswärd, Tema K (kommunikation), Bengt-Erik Eriksson, Tema H (hälsa och samhälle), Roger Qvarsell, Tema M (mat), Rune Johansson, Tema E (etnicitet), Ulrik Lohm, Tema V (vatten), Jan Paul Strid, Lars-Håkan Svensson och Karin Mårdsjö Blume, språk och kultur (ISK), Kalle Bäck och Marie C Nelson, historia, Margaretha Grahn och Christel Öfverström, estetik (ESI), Håkan Ulfgard, religion och kultur (IRK), Nils Dahlbäck, datavetenskap (IDA), Reinhold Castensson, geografi, Kerstin Bergqvist, beteendevetenskap (IBV), Bengt-Göran Martinsson, utbildningsvetenskap (UBV), Gunilla Öberg, klimatforskning, samt Hans Antonson, Statens väg och transportinstitut. Totalt medverkade närmare 30 personer – en bred uppslutning från LiU:s många tvärvetenskapliga forskarmiljöer inom främst den filosofiska fakulteten, som omsluter både humaniora och samhällsvetenskaper.

Umeå universitet

12/4 2007 organiserade litteraturvetaren Anders Öhman vid UmU ett seminarium om kulturstudier vid Umeå universitet, där Johan Fornäs inbjöds att inleda om ”Nytta och nöje: Kulturstudier och populärkulturforskning i Sverige”. Övriga deltagare var Simon Lindgren, sociologi, Alf Arvidsson, musiketnologi, Anna Sofia Lundgren och Katarzyna Wolanik Boström, etnologi, Richard Pettersson, museologi, Per Olof Erixon, föreståndare nationella forskarskolan i pedagogiskt arbete, Hans Örtegren, bildläroarbete, samt Manfred Scheid, estetiska ämnen i läroarbete. Litteratur, sociologi, etnologi och utbildningsområdet tycktes alltså vara särskilt aktiva i Umeå, med totalt 9 personer från UmU som deltog i seminariet.

Efter Fornäs inledande presentation av ACSIS och kulturstudiefältet i stort ägnades tiden främst åt att diskutera möjliga samarbetsformer lokalt inom ”populärkultur och kulturstudier” som vid UmU utgör ett ”existerande” eller ”identifierat” område, vilket är en tredje och relativt lägre prioritetsnivå efter starka och potentiellt starka områden. Diskussionen utmynnade i en önskan att fortsätta utbytet med fler tvärgående **seminarier**.

Uppsala universitet

20/9 2007 organiserade ACSIS styrelseledamöter ekonomihistorikern Maths Isacson och etnologen Birgitta Meurling vid UU ett halvdagsseminarium om ”Kulturstudier vid Uppsala universitet”. Johan Fornäs var inbjuden som inledare under rubriken ”Kulturstudier i flera dimensioner: ACSIS och svensk kulturforskning i ett globaliserat fält”. Förberedda inlägg gavs också från sociologen Mats Franzén och etnologen Gösta Arvastson. Övriga deltagare gavs också utrymme att presentera sig själva och den kulturforskning som bedrivs vid deras respektive enheter: Jan Fredriksson och Paulina de los Reyes, ekonomisk historia, Erik Hannerz och Ann Kroon, sociologi, Gunnel Westring-Bastin, Henrik Widmark, Jessica Sjöholm Skrubbe och Carina Jacobsson, konst, Urban Ericsson, etnologi, Kerstin Rydbeck, prefekt ABM, Anders Sjöborg, teologi, Hillevi Ganetz, genus, Åsa Larsson, arkeologi, Lana Troy, egyptologi, Karin Almbladh, orientalistik, samt Bo Westas, utredare DIK-förbundet. Totalt deltog således 20 personer från UU.

Det konstaterades att UU har rikt med relevant och kvalificerad forskning, och att de nya lokalerna i Engelska parken ger bra miljöförutsättningar för samverkan, men att det samtidigt ännu är ont om konkreta samarbeten över disciplin- och fakultetsgränserna. Inom så gott som

alla de närvarande ämnesområdena fanns ett spirande intresse för kulturstudier, med flera lovande initiativ på gång. Inom sociologiämnet menade Franzén att UU och LU har lättast att närma sig kulturstudierna, men att fältets generellt svaga institutionalisering och UU:s traditionella gränser lägger hinder. Han pekade på två sätt som kulturstudierna kan göra konkret nytta i sociologin: att uppmärksamma design och form, samt att förstå modern teknik och medierad kommunikation. Arvastsson efterlyste större frihetsutrymme för gränsöverskridande kunskapssökande, och knöt an till Baudrillard's tankar om kristallens epok: kulturforskningen kan fungera som en kristall där många olika perspektiv bryts.

Kulturstudier har vid UU tidigare funnits som grundkursprogram och även med egen tidskrift, men har lagts ner sedan två lärare försvunnit och studentunderlaget varit vikande.

Kulturstudieinslag finns i flera ämnesområden, exempelvis ABM-masterkursen, religionssociologin och genusforskningen. Ett 1900-talsseminarium och ett renässans- och medeltidsseminarium nämndes som existerande tvärvetenskapliga fora. SALT (Studies in Arts, Languages and Theology) är en användbar resurs för att stötta samordningsförsök.

De förslag till kommande aktiviteter som framkom var bland annat att (a) bilda ett e-postbaserat virtuellt **nätverk**, (b) ordna 1-2 **kulturstudiedagar** per år med förslagsvis föreläsningar för grundstudenter samt workshopmoment för forskare och forskarstuderande, (c) låta ett löpande **kulturstudieseminarium** gå runt mellan intresserade enheter i det lokala nätverket, (d) försöka arbeta för något samlande **utbildningsprogram** på området. Seminariets värdar tog på sig att hålla i och driva på dessa ärenden.

Växjö universitet

24/9 2007 organiserade ACSIS styrelseledamöter, historikerna Gunlög Fur och Peter Aronsson, vid VxU ett seminarium om "Kulturforskningens nytta och möjligheter", åter med Johan Fornäs som extern inledare. Deltagarna var i övrigt Anna Stark, Lennart Johansson, Roddy Nilsson och Per-Olof Andersson från historia, Peter Forsgren, Lars Elleström, Eva Kristina Olsson och Anette Årheim från litteratur, Birgitta Gustafsson från pedagogik, Mats Trondman från sociologi, samt Peter Fonga, Alexander Milsten, Angelica Krans, Lina Ragnegård, Ola Persson, Niklas Olsson, Susanne Ohlsson och två till från kulturledarprogrammet. Totalt deltog 21 personer från VxU.

Aronsson tog fatt i paradoxen att kulturforskarna är vitalt aktiva men svältfödda, och problemen att kombinera excellens med samhällsnytta. Han nämnde också att en plattare institutionell struktur gynnar kulturstudier och tvärvetenskap, jämfört med andra länder där hierarkierna bromsar de friare samtalen. Han talade för att utveckla såväl vetenskapligt innehållsliga som vetenskapspolitiska samtal och organisatoriska samverkansformer. Han trodde att ACSIS och dess gäster kunde bistå med argument för och diskussioner om kulturforskningens nytta.

Övriga närvarande gav sina perspektiv från de aktuella miljöerna, och berörde bland annat delvis negativa erfarenheter av tidigare samordningsförsök som inte kunnat överleva. Trondman berättade exempelvis om satsningen på en mindre miljö för kultursociologi, i samarbete med bland annat Yale och LSE. Han berömde ACSIS roll på nationell nivå och förordade att Växjö borde stödja detta, men frågade sig vilka samverkanssatsningar på lokal mellannivå som verkligen kan visa sig fruktbara, då man lätt riskerar utsätta doktorander för ett korstryck som ger dem problem när de först lockas till tvärvetenskaplig öppenhet men sedan tvingas in i disciplinära fällor när de ska söka tjänster och liknande. Elleström tog upp

den intermediala forskningens gränsöverskridande som samtidigt med sin estetiska profil inte är så kultursociologiskt orienterad, medan Olsson och Ågren dock betonade att deras mer didaktiska vinkling på intermedialitet har stark affinitet med kulturstudierna. Gustafsson berättade om bryggor mellan intermedialitetsgruppen och pedagogiken med dess musikavdelning, och såg frågor om konstens roll i lärande som ett lovande tema. Den kulturpedagogiska forskningen tycks kunna bilda en välkommen brygga mellan andra miljöer. Fur tog upp det postkoloniala perspektivet. Nilsson undrade hur Brändströms utredning påverkade kulturstudierna, och Aronsson trodde att utfallet kunde bli olika på olika universitet.

I Växjö var stämningen sammantaget en aning tveksam och försiktig. Det tycktes finnas en viss trötthet och vaksamhet efter tidigare inte helt lyckade erfarenheter av samordning på detta område. Intermedialitetsforskarna är fullt upptagna med sitt eget framgångsrika fält, och det är svårt att få gehör för nya satsningar i detta läge. Samtidigt tycktes det finnas ett behov av åtminstone information mellan de olika miljöerna: intermedial estetik, kultursociologi, lokalhistoria och kulturpedagogik men även exempelvis arbetarkultur och entreprenörskap som dock inte deltog i seminariet men som sades ha klara inslag åt kulturstudiehållet.

Slutsatser

Utrymmet och möjligheterna för kulturstudier skiftar uppenbarligen mellan universiteten. I **Linköping** finns en samlande institutionsmiljö kring ISAK och Tema Q m.fl. enheter, och en uttalad satsning på kulturområdet från universitetsledningen och den filosofiska fakulteten, vilket gör situationen gynnsam för konsolidering och vidareutveckling. Spännvidden av en rad redan existerande tvärvetenskapliga temamiljöer ger en bred och flexibel grogrund för denna typ av initiativ. I **Uppsala** finns rika men mestadels traditionellt monodisciplinära forskningsmiljöer som först nu tycks ha upptäckt värdet av att utveckla tätare inbördes kontakter, men i gengäld med ett självförtroende och en frisk nyfikenhet som bådar gott för den närmaste framtiden. De konkreta åtgärder som planeras bör kunna länkas in i ACSIS och därmed tillsammans med motsvarande lokala nätverk vid inte minst Linköpings och även Göteborgs universitet utvecklas till en pådrivande kraft att räkna med. I **Umeå** kunde man ana att kulturforskarna har en något svagare lokal position, även om där fanns en rad engagerade eldsjälar och en öppen och vänskaplig samarbetsanda som med stöd utifrån kunde utvecklas vidare. I **Växjö** hade tidigare experiment resulterat i en mer avvaktande hållning på vissa håll, och det föreföll inte helt självklart vilka satsningar som kunde tänkas på det lokala samarbetsplanet, även om man även där såg positivt på ACSIS som nationell nod. Här kan det krävas en del ansträngningar att efterhand skapa ömsesidigt förtroende och överbevisa om värdet med samlande insatser för kulturstudier, samtidigt som där finns några klart relevanta tvärvetenskapligt inriktade grupperingar som vore väl värda att koppla samman.

I ett nästa steg måste ACSIS styrelse nu samlat **utforma en hållbar modell** för hur de olika universitetsmiljöerna utifrån sina respektive förutsättningar ska kunna länkas till varandra och till ACSIS, så att de både får tydligare del av ACSIS initiativ och samtidigt tydligare bidrar till ACSIS fortlevnad.

Det vore önskvärt att **fortsätta denna seminarierie vid även de andra universiteten**, och kanske också vid några av högskolorna, även om de saknar representation i ACSIS styrelse. Det har flera välkomna funktioner:

- Att samla intresserade för att utbyta information och föda idéer till stärkt **lokalt** samarbete på kulturforskningens område.
- Att få en bättre övergripande bild av kulturforskningens ställning i **Sverige**, utforma samlande stödinsatser som bäst passar de aktuella behoven, och identifiera potentialer för tvärgående (bi- eller multilateral) samverkan mellan flera universitetsmiljöer.
- Att sprida kunskap om **ACSIS** som koordinerande och nätverkande resurs för hela landets kulturforskningsmiljöer och utveckla aktivitetsformer som stärker samverkan mellan universiteten och för kulturstudiernas positioner framåt nationellt.

Därför vore det välkommet om styrelsens ledamöter från Göteborgs, Karlstads, Lunds, Stockholms och Örebro universitet samt Mittuniversitetet i samverkan med ACSIS under 2008 kunde anordna liknande träffar, inspirerade av det Linköping, Umeå, Uppsala och Växjö nu gått i bräschen för.